

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Επιμέλεια: Μαρία Πουλάκου, Φιλολόγος

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ο ΚΡΗΤΙΚΟΣ

3[20.]

Ακόμη ἐβάστουνε ἡ βροντή.....

Κι ἡ θάλασσα, πού σκίρτησε σάν το χοχλό πού βράζει,
Ἡσύχασε καί ἐγινε ὄλο ἡσυχία καί πάστρα,
Σάν περιβόλι εὐώδησε κι ἐδέχτηκε ὄλα τ' ἄστρα·

- 5 Κάτι κρυφό μυστήριο ἐστένεψε τή φύση
Κάθε ὁμορφιά νά στολιστεῖ καί το θυμό ν' ἀφήσει.
Δεν εἶν' πνοή στον οὐρανό, στή θάλασσα, φυσώντας
Οὔτε ὄσο κάνει στον ἀνθό ἡ μέλισσα περνώντας,
Ὅμως κοντά στην κορασιά, πού μ' ἐσφίξε κι ἐχάρη,
- 10 Ἐσειότουν τ' ὄλοστρόγγυλο καί λαγαρό φεγγάρι·
Καί ξετυλίζει ὀγλήγορα κάτι πού ἐκεῖθε βγαίνει,
Κι ὀμπρός μου ἰδοῦ πού βρέθηκε μία φεγγαροντυμένη.
Ἐτρεμε το δροσάτο φῶς στη θεϊκιά θωριά της,
Στά μάτια της τά ὀλόμαυρα καί στά χρυσά μαλλιά της.

4[21.]

- Ἐκοίταξε τ' ἀστέρια, κι ἐκεῖνα ἀναγάλλιασαν,
Καί τήν ἀχτινοβόλησαν καί δέν τήν ἐσκεπάσαν
Κι ἀπό το πέλαο, πού πατεῖ χωρίς νά το σουφρώνει,
Κυπαρισσένιο ἀνάερα τ' ἀνάστημα σηκώνει,
- 5 Κι ἀνεῖ τς ἀγκάλες μ' ἔρωτα καί μέ ταπεινοσύνη,
Κι ἔδειξε πάσαν ὁμορφιά καί πάσαν καλοσύνη.
Τότε ἀπό φῶς μεσημερνό ἡ νύχτα πλημμυρίζει,
Κι ἡ χτίσις ἐγινε ναός πού ὀλοῦθε λαμπυρίζει.
Τέλος σ' ἐμέ πού βρίσκομουν ὀμπρός της μέσ στά ρεῖθρα,
- 10 Καταπῶς στέκει στό Βοριά ἡ πετροκαλαμίθρα,
Ἦχι στην κόρη, ἀλλά σ' ἐμέ τήν κεφαλή της κλίνει·
Την κοίταζα ὁ βαριόμοιρος, μ' ἐκοίταζε κι ἐκείνη.

- Ἐλεγα πῶς τὴν εἶχα ἰδεῖ πολὺν καιρὸν ὀπίσω,
Καν σέ ναὸ ζωγραφιστὴ μέ θαυμασμό περισσό,
15 Κάνε τὴν εἶχε ἐρωτικά ποιήσει ὁ λογισμὸς μου,
Κάν τ' ὄνειρο, ὅταν μ' ἔθρεφε το γάλα τῆς μητρὸς μου·
Ἦτανε μνήμη παλαιή, γλυκιά κι ἀστοχισμένη,
Που ὀμπρὸς μου τώρα μ' ὄλη της τῆ δύναμη προβαίνει·
Σάν τό νερό πού τό θωρεῖ τό μάτι ν' ἀναβρῦζει
- 20 Ἐάφνου ὄχ τά βάθη τοῦ βουνοῦ, κι ὁ ἥλιος τό στολίζει.
Βρύση ἔγινε τό μάτι μου κι ὀμπρὸς του δέν ἐθώρα,
Κι ἔχασα αὐτό τό θεϊκό πρόσωπο γιά πολλή ὥρα,
Γιατί ἀκουγα τά μάτια της μέσα στά σωθικά μου,
Που ἔτρεμαν και δε μ' ἄφηναν να βγάλω τή μιλιὰ μου·
- 25 Ὅμως αὐτοὶ εἶναι θεοί, καί κατοικοῦν ἀπ' ὅπου
Βλέπουνε μέσ στην ἄβυσσο καί στην καρδιά τ' ἀνθρώπου,
Κι ἐνιωθα πῶς μοῦ διάβαζε καλύτερα τό νοῦ μου
Πάρεξ ἂν ἄθελε τῆς πῶ με θλίψη τοῦ χειλιοῦ μου:
«Κοίτα με μέσ στά σωθικά, πού φύτρωσαν οἱ πόνοι
.....
.....
- 30 Ὅμως ἐξεχειλίσανε τά βάθη τῆς καρδιάς μου·
Τ' ἀδέλφια μου τά δυνατά οἱ Τούρκοι μοῦ τ' ἀδραξαν,
Την ἀδελφή μου ἀτίμησαν κι ἀμέσως τὴν ἐσφαξαν,
Τόν γέροντα τόν κύρην μου ἐκάψανε τό βράδι,
Καί τὴν αὐγὴ μοῦ ρίξανε τὴ μάνα στό πηγάδι.
- 35 Στὴν Κρήτη.....
Μακριὰ 'πό κεῖθ' ἐγίόμισα τέσ φούχτες μου κι ἐβγήκα.
Βόηθα, Θεά, τό τρυφερό κλωνάρι μόνο νά 'χω·
Σέ γκρεμὸ κρέμουμαι βαθύ, κι αὐτό βαστῶ μονάχο».

5 [22.]

- Ἐχαμογέλασε γλυκά στον πόνο τῆς ψυχῆς μου,
Κι ἐδάκρυσαν τά μάτια της, κι ἔμοιαζαν τῆς καλῆς μου.
Ἐχάθη, ἀλιά μου! ἀλλ' ἀκουσα τοῦ δακρῦου της ραντίδα
Στό χέρι, πού 'χα σηκωτό μόλις ἐγώ τὴν εἶδα. —
- 5 Ἐγὼ ἀπὸ κείνη τὴ στιγμή δέν ἔχω πλια τό χέρι,
Π' ἀγνάντευεν Ἀγαρηνό κι ἐγύρευε μαχαίρι·
Χαρά δέν τοῦ 'ναι ὁ πόλεμος· τ' ἀπλώνω τοῦ διαβάτη
Ψωμοζητώντας, κι ἔρχεται μέ δακρυσμένο μάτι·

Κι όταν χορτάτα δυστυχιά τά μάτια μου ζαλεύουν,
10 Άργά, κι όνειράτα σκληρά τήν ξαναζωντανεύουν,
Και μέσα στ' άγριοπέλαγο τ' άστροπελέκι σκάει,
Κι ή θάλασσα να καταπιεί την κόρη άναζητάει,
Ευπνώ φρενίτης, κάθομαι κι ό νοϋς μου κινδυνεύει.
Και βάνω την παλάμη μου, κι άμέσως γαληνεύει.–

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Ποιο είναι το ιστορικό υπόβαθρο του ποιήματος «Ο Κρητικός»; Να το τεκμηριώσετε με αναφορές από το κείμενο.

Μονάδες 15

B1. «Το φως στο ποιητικό τοπίο του Σολωμού είναι το θείο φως. Είναι το φως της Αγίας Γραφής, δηλαδή το φως που ταυτίζεται με το Θεό, τον Χριστό, την αλήθεια, την αρετή και τη σωτηρία. Όπου δεν αναφέρεται η ύπαρξη – παρουσία, επέμβαση, ενέργεια– του φωτός, το τοπίο είναι ουδέτερο, βρίσκεται στη φυσική του κατάσταση, στην κατάσταση της καθαρής του φαινομενικότητας. Όπου μνημονεύεται το σκοτάδι, πρόκειται για το σκοτάδι και πάλι της Αγίας Γραφής, δηλαδή ένα σκοτάδι που προκαλεί απελπισία και τρόμο.» (Βαγγέλης Αθανασόπουλος, Το ποιητικό τοπίο του ελληνικού 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, τόμος Α', εκδόσεις Καστανιώτη, σελ. 213).

Επιβεβαιώστε την παραπάνω διαπίστωση μέσα από το κείμενο που σας δίνεται.

Μονάδες 20

B2. Ποιες επιρροές φαίνεται να έχει δεχτεί ο Σολωμός από τη δημοτική ποίηση για τη συγγραφή του έργου «Ο Κρητικός», σε επίπεδο μορφής και περιεχομένου, όπως προκύπτει από το παραπάνω απόσπασμα;

Μονάδες 20

Γ. Ένα από τα κυριότερα γνωρίσματα του Σολωμικού έργου είναι η αποσπασματικότητα. Να τεκμηριώσετε την παραπάνω διαπίστωση με αναφορές στο κείμενο και να τη δικαιολογήσετε.

Μονάδες 25

Δ. Να συγκρίνεται το απόσπασμα του «Κρητικού» και τα άλλα σολωμικά αποσπάσματα, ως προς την εικόνα της φεγγαροντυμένης.

Μονάδες 20

«Η σελήνη πιο λαμπερή άναδιπλώνεται πάνω στα κύματα, που τής νιογέννητης θεᾶς τα παρθενικά μέλη όλο και ζωηρότερα τυλίγοντας, βγήκαν λάμποντας από άγνότατο φῶς, πού δροσερό και τρεμουλιάρικο, ακολουθώντας τ' όμορφο θεϊκό περπάτημα, έγλειφε το γαλανό τῶν ματιῶν, το χρυσαφί έγλειφε τῶν μαλλιῶν, και τής χαρᾶς το σκίρτημα έτρεχε πάνω στην πλατωσιά τής θάλασσας να χαιρετήσει τη θεά».

(Σολωμού, Squarcio di un ode, Απ. 2, 156 =2π, 55)

«ὦ, ἂν κατὰ σένα, κρίνο τῆς Ἱεριχῶς, ὦ, ἂν κατὰ σένα, κρίνο τῆς Ἑδέμ, γυρνούσε ἡ Πλάση καταβακχευμένη ἀπὸ χαρὰ, ὀλότρεμη ἀπὸ ἀγάπη, κι ἀπὸ το κομμάτι της το παραμικρότερο, ὅπως ἡ πέτρα, ὡς το μεγαλύτερο, ὅπως ὁ ἥλιος, πρόσφερε στολίδια και στεφάνια στη θεϊκὴ σου μορφή· ἂν τ' ἀστέρια ἕνα ἐπαιρναν φωνὴ και σε καλοῦσαν με τ' ὄνομά σου και σε χαιρετούσαν βασίλισσα τῆς ὁμορφιάς και τῆς χάρης· οὔτε κι ἔτσι δε θ' ἀντιζύγιαζαν τα ὄσα εἶδα ἐγὼ με τα μάτια τῆς ψυχῆς».

(Σολωμοῦ, "Σχεδιάσμα" (236), Ἀπ. 2π, 120, 7-15)

«Ἡ Αναδυομένη» (Ὁ Λάμπρος 32)

Στην κορυφὴ τῆς θάλασσας πατῶντας
Στέκει, και δε συγχύζει τα νερά της.
Που στα βάθη της μέσα ὀλόστρωτα ὄντας
Δεν ἐδειχναν το θεῖον ἀνάστημά της.
Δίχως αὐρα να πνέει, φεγγοβολῶντας
Ἡ ἀναλαμπὴ τοῦ φεγγαριοῦ κοντά της
Συχνότερεμε, σα να 'χε ἐπιθυμήσει
Τα ποδάρια τα θεῖα να της φιλήσει.